

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2008 m. rugsėjo 23 d.*

Byloje C-427/06

dėl 2006 m. birželio 27 d. *Bundesarbeitsgericht* (Vokietija) sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2006 m. spalio 18 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Birgit Bartsch

prieš

Bosch und Siemens Hausgeräte (BSH) Altersfürsorge GmbH,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts ir L. Bay Larsen, teisėjai J. N. Cunha Rodrigues (pranešėjas), R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Lindh, J.-C. Bonichot ir T. von Danwitz,

* Proceso kalba: vokiečių.

generalinė advokatė E. Sharpston,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2007 m. spalio 10 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Bosch und Siemens Hausgeräte (BSH) Altersfürsorge GmbH*, atstovaujamo advokato J. Masling,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir C. Schulze-Bahr,

— Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos C. Wissels,

— Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos E. O'Neill, padedamos baristerio A. Dashwood,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos V. Kreuzschitz ir J. Enegren,

susipažinęs su 2008 m. gegužės 22 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl EB 13 straipsnio, 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, p. 16), ir bendrųjų Bendrijos teisės principų išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą tarp B. Bartsch ir įmonės socialinio aprūpinimo fondo *Bosch und Siemens Hausgeräte (BSH) Altersfürsorge GmbH* (toliau – *BSH Altersfürsorge*) dėl jo atsisakymo B. Bartsch mokėti maitintojo netekimo pensiją.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- 3 Pagal Direktyvos 2000/78 1 straipsnį:

„Šios direktyvos tikslas – nustatyti kovos su diskriminacija dėl religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos užimtumo ir profesinėje

srityje bendrus pagrindus siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.“

4 Tos pačios direktyvos 6 straipsnyje nustatyta:

„1. Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėtus užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Toks skirtingas požiūris, be kitų dalykų gali apimti:

- a) specialių sąlygų nustatymą siekiant įsidarbinti ir profesinio mokymo, įdarbinimui ir darbui, įskaitant atleidimą iš darbo ir apmokėjimo sąlygas, jaunimui, pagyvenusio amžiaus asmenims ir už priežiūrą atsakingiems asmenims, siekiant skatinti jų profesinę integraciją ir užtikrinti jų apsaugą;
- b) minimalaus amžiaus, profesinės patirties ar darbo stažo nustatymą siekiant įsidarbinti arba gauti tam tikrų su darbu susijusių privilegijų;
- c) maksimalaus įdarbinimo amžiaus nustatymą, paremtą su konkrečiomis pareigomis susijusiam mokymui keliamais reikalavimais arba su poreikiu nustatyti atitinkamą išdirbtą laikotarpį iki išėjimo į pensiją.

2. Nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, valstybės narės gali numatyti, kad amžiaus, kurio sulaukus suteikiama arba įgyjama teisė gauti senatvės ar invalidumo pensiją, nustatymas pagal profesinės socialinės apsaugos sistemas, įskaitant pagal šias sistemas nustatomą skirtingą darbuotojų amžių arba sudaromas darbuotojų grupes arba nustatomas darbuotojų kategorijas, ir pagal tokias sistemas aktuariniams apskaičiavimams taikomi su amžiumi susiję kriterijai nelaikomi diskriminacija dėl amžiaus, jei dėl to nepradedama diskriminuoti dėl lyties.“ (Pataisytas vertimas)

- 5 Pagal šios direktyvos 18 straipsnio pirmąją pastraipą direktyva į valstybių narių teisinę sistemą turėjo būti perkelta ne vėliau kaip 2003 m. gruodžio 2 dieną. Tačiau pagal to paties straipsnio antrąją pastraipą:

„Siekiant atsižvelgti į konkrečias sąlygas, prireikus valstybėms narėms nuo 2003 m. gruodžio 2 d. gali būti skiriamas papildomas 3 metų laikotarpis, kitaip tariant, iš viso 6 metai šios direktyvos nuostatomis dėl diskriminacijos dėl amžiaus ir negalios įgyvendinti. Tokiu atveju jos apie tai nedelsdamos praneša Komisijai. <...>“

- 6 Vokietijos Federacinė Respublika pasinaudojo šia galimybe, todėl šioje valstybėje narėje Direktyvos 2000/78 nuostatos, susijusios su diskriminacija dėl amžiaus ir negalios, turėjo būti perkeltos ne vėliau kaip 2006 m. gruodžio 2 dieną.

BSH Altersfürsorge gairės

- 7 1984 m. sausio 1 d. *BSH Altersfürsorge* gairių nuo 1992 m. balandžio 1 d. taikomos redakcijos (toliau – gairės) 6 straipsnio 4 dalyje numatyta:

„Pensijos mokėjimo sąlygos

<...>

4. Darbuotojo, kuris mirė būdamas darbo santykiuose <...> ir kuris išdirbo (2 straipsnyje numatyta) laikotarpį, našlei (našliui) (5 straipsnio 1 dalies b punkte numatyta) pensija mokama, kai ir iki tol, kol egzistuoja teisė į maitintojo netekimo pensiją (našlės (našlio) pensiją) pagal Vokietijos privalomojo pensinio draudimo sistemą. Ši taisyklė taip pat taikoma pensijos gavėjo našlei (našliui).

Išmokos nemokamos, kai:

- a) našlė (našlys) yra daugiau kaip 15 metų jaunesnė (-is) už buvusį darbuotoją

<...>“.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 8 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 1965 m. gimusi B. Bartsch 1986 m. ištekėjo už 1944 m. gimusio M. H. Bartsch, kuris mirė 2004 m. gegužės 5 dieną. 1988 m. vasario 23 d. M. H. Bartsch sudarė darbo sutartį su įmone *Bosch-Siemens Hausgeräte GmbH* (toliau – *BSH*), kurioje pradėjo dirbti 1988 m. kovo 1 d. ir dirbo joje pardavėju iki mirties.
- 9 *BSH* įsteigtas *BSH Altersfürsorge* B. Bartsch atžvilgiu įsipareigojo vykdyti galimus šios įmonės įsipareigojimus, kuriuos, kalbant apie įmonės pensijų sistemą, ji prisiėmė velionio M. H. Bartsch naudai.
- 10 Be to, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad M. H. Bartsch ir *BSH* darbo santykius reglamentavo gairės ir, be kita ko, jų 6 straipsnis. Pagrindinėje byloje susiklosčiusiai situacijai taikomos gairių 6 straipsnio 4 dalies antrosios pastraipos a punkto nuostatos, nes B. Bartsch yra daugiau kaip 15 metų jaunesnė už savo velionį vyrą.
- 11 Mirus vyrui, B. Bartsch, remdamasi gairėmis, paprašė *BSH Altersfürsorge* mokėti maitintojo netekimo pensiją.
- 12 *BSH Altersfürsorge* atmetė B. Bartsch prašymą, todėl ji, siekdama, kad būtų pripažinta, jog minėtas socialinis fondas privalėjo pagal gaires mokėti jai pensiją, kreipėsi į *Arbeitsgericht*. Kadangi *Arbeitsgericht* nepatenkino suinteresuotosios šalies prašymo, ji kreipėsi į *Landesarbeitsgericht*, kuris paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

13

Dėl *Landesarbeitsgericht* sprendimo B. Bartsch pateikė kasacinį skundą *Bundesarbeitsgericht*, kuris nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. a) Ar pirminėje EB teisėje yra nustatytas bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus draudimas, kurio apsaugą valstybių narių teismai turi užtikrinti ir tuomet, kai galintis diskriminuoti elgesys neturi jokio ryšio su Bendrijos teise?

b) Jeigu atsakymas į pirmojo klausimo a punktą neigiamas:

Ar tokį ryšį su Bendrijos teise sukuria EB 13 straipsnis arba Direktyva 2000/78 <...> dar prieš pasibaigiant jos perkėlimo terminui?

2. Ar iš atsakymo į pirmąjį klausimą galintis išplaukti bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus pagal Bendrijos teisę draudimas taikomas ir santykiams tarp privačių darbdavių ir dirbančių arba į pensiją išėjusių jų darbuotojų ar maitintojo netekusių jų šeimos narių?

3. Jeigu atsakymas į antrąjį klausimą teigiamas:

a) Ar toks bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus draudimas taikomas ir įmonės pensijų sistemai, pagal kurią maitintojo netekimo pensija neskiriama maitintojo netekusiam sutuoktiniui, kai jis daugiau kaip 15 metų yra jaunesnis už mirusį darbuotoją?

b) Jeigu atsakymas į trečiojo klausimo a punktą teigiamas:

Ar tokią sistemą gali pateisinti darbdavio interesas apriboti įmonės pensijų sistemai būdingą riziką?

c) Jeigu atsakymas į trečiojo klausimo b punktą neigiamas:

Ar bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus draudimas, kuris gali būti taikomas įmonės pensijų sistemą reglamentuojančioms nuostatoms, neribotai taikomas atgal ar praeities įvykiams jis taikomas ribotai ir, jeigu taip, koku mastu?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 14 Pirmojo klausimo dviejose dalyse, kurias reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar Bendrijos teisėje nustatytas bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus draudimas, kurio apsaugą valstybių narių teismai turi užtikrinti ir tuomet, kai galintis diskriminuoti elgesys neturi jokio ryšio su Bendrijos teise. Jei atsakymas būtų neigiamas, minėtas teismas norėtų žinoti, ar tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis tokį ryšį su Bendrijos teise sukuria EB 13 straipsnis arba Direktyva 2000/78 dar prieš pasibaigiant aptariamai valstybei narei nustatytam terminui ją perkelti.

- 15 Iš Teisingumo Teismo praktikos matyti, kad, kai vidaus teisės aktas patenka į Bendrijos teisės taikymo sritį, Teisingumo Teismas, į kurį kreiptasi prejudicine tvarka, turi pateikti nacionaliniam teismui visapusišką Bendrijos teisės išaiškinimą, kuris leistų įvertinti šio teisės akto suderinamumą su bendraisiais Bendrijos teisės principais (šiuo klausimu žr. 2005 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Mangold*, C-144/04, Rink. p. I-9981, 75 punktą).
- 16 Tačiau nei pagal Direktyvą 2000/78, nei pagal EB 13 straipsnį pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija nepatenka į Bendrijos teisės taikymo sritį.
- 17 Viena vertus, gairės nėra Direktyvos 2000/78 įgyvendinimo priemonė ir, antra vertus, M. H. Bartsch mirė prieš pasibaigiant aptariamai valstybei narei nustatytam terminui perkelti šią direktyvą.
- 18 Tam, kad būtų uždrausta bet kokia diskriminacija dėl amžiaus, EB 13 straipsnis, pagal kurį Europos Sąjungos Tarybai leidžiama, neviršijant EB sutarties suteiktų įgaliojimų, imtis atitinkamų veiksmų, skirtų kovoti su bet kokia diskriminacija dėl amžiaus, Bendrijos teisės taikymo srityje savaime nepriskiria atvejų, kurie, kaip pagrindinėje byloje, nėra veiksmi, kurių imtasi pagal minėtą straipsnį ir ypač Direktyvą 2000/78 prieš pasibaigiant joje numatytam terminui ją perkelti.
- 19 Priešingai nei teigia Komisija, byla, kurioje priimtas 1997 m. spalio 2 d. Sprendimas *Saldanha ir MTS* (C-122/96, Rink. p. I-5325), negali pagrįsti išvados, kuri prieštarautų pirmesniame punkte pateiktai išvadai.

- 20 Minėtas sprendimas susijęs su EB sutarties 6 straipsnio taikymu (po pakeitimo – EB 12 straipsnis), kuriuo Sutarties taikymo srityje tiesiogiai suteikiama teisė į nediskriminavimą dėl pilietybės (be kita ko, žr. 1993 m. spalio 20 d. Sprendimo *Phil Collins ir kt.*, C-92/92 ir C-326/92, Rink. p. I-5145, 34 punktą).
- 21 Šiuo klausimu minėto sprendimo *Saldanha ir MTS* 22 punkte Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagrindinė byla susijusi su interesų, kuriais vienos valstybės narės piliečiu esantis akcininkas rėmėsi prieš kitoje valstybėje narėje įsisteigusią įmonę, apsauga. To paties sprendimo 23 punkte Teisingumo Teismas pabrėžė, kad, norint įgyvendinti įsisteigimo laisvę, EB sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu (po pakeitimo – EB 44 straipsnio 2 dalies g punktas) Tarybai ir Komisijai buvo suteikta kompetencija kiek būtina koordinuoti apsaugos priemonės, kurių valstybės narės reikalauja iš bendrovių ir firmų, apibūdintų EB sutarties 58 straipsnio antrojoje pastraipoje (vėliau – EB 48 straipsnio antroji pastraipa), imtis narių ir kitų asmenų interesams apsaugoti, siekiant užtikrinti tokių priemonių lygiavertiškumą.
- 22 Tuo remdamasis, minėtame 23 punkte Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad taisyklės, kurios įmonių teisės srityje yra susijusios su akcininkų interesų apsauga, yra sudėtinė „Sutarties taikymo srities“ dalis jos 6 straipsnio pirmosios pastraipos prasme, todėl joms taikomas bet kokios diskriminacijos dėl pilietybės draudimas.
- 23 Taigi byloje, kurioje priimtas minėtas sprendimas *Saldanha ir MTS*, Bendrijos teisė buvo taikoma ne vien dėl to, kad kalbėta apie diskriminaciją dėl pilietybės, bet tai priklausė nuo išvados, kad aptariamai nacionalinės teisės aktai patenka į Sutarties taikymo sritį.

24 Be to, šiuo aspektu nagrinėjama pagrindinė byla skiriasi nuo bylos, kurioje priimtas minėtas sprendimas *Mangold*. Iš tikrųjų minėtoje byloje aptariami nacionalinės teisės aktai buvo Bendrijos direktyvos, būtent 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotas sutartis (OL L 175, p. 43) įgyvendinimo priemonė, dėl kurios minėti teisės aktai pateko į Bendrijos teisės taikymo sritį (žr. minėto sprendimo *Mangold* 75 punktą). Atvirkščiai, pagrindinėje byloje nagrinėjamos gairės nėra Bendrijos teisės nuostatų perkėlimo priemonė.

25 Remiantis tuo, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Bendrijos teisėje nenustatytas bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus draudimas, kurio apsaugą turi užtikrinti valstybių narių teismai, kai galintis diskriminuoti elgesys neturi jokio ryšio su Bendrijos teise. Tokio ryšio nesukuria nei EB 13 straipsnis, nei, tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, Direktyva 2000/78 dar prieš pasibaigiant aptariamai valstybei narei nustatytam terminui ją perkelti.

Dėl antrojo ir trečiojo klausimų

26 Atsižvelgiant į atsakymą į pirmąjį klausimą, į antrąjį ir trečiąjį klausimus atsakyti nereikia.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 27 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

Bendrijos teisėje nenustatytas bet kokios diskriminacijos dėl amžiaus draudimas, kurio apsaugą turi užtikrinti valstybių narių teismai, kai galintis diskriminuoti elgesys neturi jokio ryšio su Bendrijos teise. Tokio ryšio nesukuria nei EB 13 straipsnis, nei, tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, dar prieš pasibaigiant aptariamai valstybei narei nustatytam terminui ją perkelti.

Parašai.